

กลไกของ “ละคร” หนึ่งศาสตร์ในธุรกิจบันเทิงมอบคุณค่าให้คนบันเทิง

Mechanism of Drama : a Science in Entertainment Business for Entertainment People

ภัทรนันท์ ไวทยะสิน ¹

Pattaranau Waitayasin

บทคัดย่อ

ละครหรือการแสดงเป็นหนึ่งในแขนงในงานธุรกิจบันเทิง เป็นศาสตร์วิชาที่ต้องอาศัยการทำงานร่วมกันไม่ใช่การสร้างสรรค์ผลงานแบบปัจเจกบุคคล ผู้สอนได้มองเห็นถึงกลไกสำคัญนี้จึงนำคุณลักษณะเฉพาะของงานละครมาใช้กับนักศึกษาในรายวิชาการแสดงเพื่อธุรกิจบันเทิงและรายวิชาการกำกับการแสดงเพื่อธุรกิจบันเทิง เพื่อเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างศักยภาพของนักศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาการโฆษณาและธุรกิจบันเทิง นอกจากความคาดหวังหลักนี้ อาจารย์ผู้สอนมีจุดประสงค์รอง คือ การจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นบริการวิชาการแก่สังคม ตามศักยภาพกำลัง และพลังจากนักศึกษา จึงจัดทำโครงการสื่อสารการแสดงเพื่อเด็กและเยาวชน โดยนักศึกษาในรายวิชาดังกล่าวเป็นผู้สร้างสรรค์ทั้งหมด ทำให้เกิดการบูรณาการความรู้ในด้านการแสดง กระบวนการสร้างละคร และการบริหารจัดการงานแสดง โดยนำศักยภาพของนักศึกษาไปใช้ในสถานการณ์จริง ซึ่งอาจารย์ผู้สอนทำหน้าที่เป็นคิลปิน-วิทยากร หรือผู้นำกิจกรรม (Facilitator) ควบคุมและให้คำแนะนำสำหรับการทำงานของนักศึกษาตามหลักการทำงานของละครประยุกต์ (Applied theatre)

คำสำคัญ : ละคร, ธุรกิจบันเทิง

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการโฆษณาและธุรกิจบันเทิง คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

Abstract

Drama or performance is a field in entertainment business which requires teamwork, not just an individual creation. Lecturer has noticed the importance of this mechanism, so the lecturer brings its characteristic to students in Acting for Entertainment Business class and Directing for Entertainment Business class as a tool to promote capabilities of the third year students in Advertising and Entertainment Business Department. Apart from the main objective mentioned beforehand, the minor objective of this study is to provide academic services to public according to students' competency. An integration of knowledge in performing arts, play production, and performances management has led to a performing arts communication project for children created by the students from the two classes under the supervision of lecturers, artists, speakers, and facilitators in accordance with the principal of applied theatre.

Keywords : Drama, Entertainment Business

บทนำ

ละคร หรือการแสดงไม่ได้เป็นผลงานเพื่อมอบความบันเทิงเรีงรมย์ ข้อคิดหรือคติสอนใจหลังปิดม่านการแสดงลงเท่านั้น หากละครยังมีอีกหลายมิติ หลายแง่มุมที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ กล่าวคือ ละครสามารถนำไปพัฒนาและประยุกต์ใช้กับบริบทอื่นๆ ได้อีกมากมาย รวมทั้งการนำกระบวนการสร้างงานละครมาพัฒนา ปรับปรุง ส่งเสริมศักยภาพของนักศึกษาและเยาวชนที่กำลังอยู่ในวัยเรียนรู้ ดังนั้นจึงเป็นการจุดประกายให้อาจารย์ผู้สอนนำเครื่องมือนี้มาใช้ในการเรียนการสอนโดยมีเป้าประสงค์เพื่อพัฒนา ศักยภาพ เพิ่มพูนทักษะทางการแสดงเป็นสำคัญ ตามที่ พรรัตน์ ดำรุง (2550, น.6) ได้กล่าวไว้ว่า

“การใช้กระบวนการทางการละคร (Drama process) ตลอดจนการนำความรู้ในการสร้างละครมาปรับใช้ในการเรียนการสอนและการพัฒนาผู้เรียนเป็นรายวิชาทางศิลปะวิชาหนึ่ง หรือเป็นเทคนิคการสอนที่ช่วยให้เด็กๆ ได้มีประสบการณ์ตรงในการทำงานและพัฒนาตนเองจากการทำงานกับกลุ่มเพื่อน”

สำหรับในการเรียนการสอนวิชาการแสดงเพื่อธุรกิจบันเทิงในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 อาจารย์ผู้สอนได้พบปัญหาสำหรับการเรียนการสอน คือ นักศึกษาขาดความกล้าแสดงออก ไม่รู้จักเพื่อนร่วมชั้นเรียน เชินอายกับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการแสดง ตั้งกำแพงในกลุ่มเพื่อนด้วยตนเอง เนื่องจากไม่เคยรู้จักกันมาก่อน ไม่เคยทำกิจกรรมในห้องเรียนที่ต้องร่วมกันปฏิบัติในทุกคาบเรียน และเกิดความประหม่าเมื่อต้องก้าวออกมาแสดงต่อสายตาหลายๆคนในห้องเรียนการแสดง อาจารย์ผู้สอนจึงคิดค้นวิธีการเรียนรู้ การสอนที่แตกต่างไปจากเดิม ปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอนให้สอดคล้องและเอื้อแก่ผู้เรียน มุ่งเน้นให้บรรลุถึงเป้าประสงค์ที่ได้วางไว้ จึงนำไปสู่การมอบโจทย์ให้กับผู้เรียน โดยให้นักศึกษาทั้งชั้นเรียนจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับละครหรือการแสดง โดยใช้ความสามารถที่แต่ละคนมีอยู่นั้นอย่างเต็มที่ รวมทั้งต้องเป็นงานบริการวิชาการที่มอบประโยชน์ให้แก่คนในสังคม จากปัญหาและจุดเริ่มต้นของกระบวนการเรียนรู้จึงส่งผลให้อาจารย์ผู้สอนได้เก็บข้อมูลการทำงานของนักศึกษากลุ่มที่เรียนวิชาการแสดงเพื่อธุรกิจบันเทิง รวมทั้งบางคนได้เรียนวิชาการกำกับการแสดงเพื่อธุรกิจบันเทิงอีกด้วย โดยบูรณาการการเรียนรู้จากภาคทฤษฎีนำไปสู่การปฏิบัติในสถานการณ์จริง เริ่มจากระดมความคิด ประชุมงาน เตรียมงาน คัดเลือกกิจกรรม แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ ซ้อมการแสดง จัดแสดง และการวัดประเมินผล

หน้าที่และภารกิจของอาจารย์ผู้สอนสำหรับการทำกิจกรรมและโครงการนี้คือ อาจารย์ผู้สอนจะทำหน้าที่เป็น ศิลปิน-วิทยากร หรือผู้นำกิจกรรม (Facilitator) ซึ่งเกี่ยวข้องกับทฤษฎีและหลักการทำงานของละครประยุกต์ พรธรัตน์ ดำรุง (2557, น.33-34) อธิบายความหมายและการทำงานดังนี้

“ในการประยุกต์ใช้ละครในการทำกิจกรรมหลายลักษณะ ผู้ที่เป็นผู้นำกิจกรรม วางแผนพัฒนา และประเมินผลกิจกรรมที่มีผลลัพธ์

หลากหลาย จึงมีชื่อเรียกตำแหน่งนี้แตกต่างกัน ในการนำละครไปใช้ในโรงเรียนจะมีการเรียกผู้นำกิจกรรมว่า ครู, ครู-ศิลปิน, ครูในบทบาทสมมติ, ครู-นักแสดง...

...คำว่า Facilitator เป็นคำที่นิยมใช้กันมากที่สุดในสายละครประยุกต์ ในการทำงานของศิลปินที่เป็นผู้นำกลุ่มในการสร้างละครหรืออบรมการละครให้กับครู ผู้เขียนใช้คำว่า ศิลปิน-วิทยากร เพราะในกระบวนการของการทำกิจกรรมละครนั้นมีหน้าที่หลากหลายทั้งทางศิลปะและการพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้ อีกทั้งเกิดการสานเสวนาพูดคุย ตั้งคำถามให้เกิดการปะทะทางความคิด จนทำให้เกิดความเข้าใจ การวิพากษ์ และการนำไปสู่แนวคิดที่จะพัฒนาบางสิ่งบางอย่างที่เป็นรูปธรรม”

ซึ่งวงการละครในต่างประเทศได้ใช้รูปแบบและหลักการด้วยวิธีการนี้อย่างแพร่หลาย อาจารย์ผู้สอนจะคอยอยู่ห่างๆ ฝึมอง และเป็นผู้ให้คำแนะนำรวมทั้งตักเตือนในบางสิ่งที่นักศึกษากำลังดำเนินการผิดพลาด

ขั้นตอนการทำงาน

หลังจากที่ผู้นำกิจกรรม (อาจารย์ผู้สอน) มอบหมายโจทย์แก่นักศึกษา คือให้จัดกิจกรรมการแสดงและอื่นๆ ภายใต้เงื่อนไขของการจัดทำโครงการบริการวิชาการ ใช้นักศึกษาของแต่ละคนในชั้นเรียนให้เต็มที่มากที่สุด จึงทำให้เกิดกระบวนการสร้างสรรค์ดังต่อไปนี้

1. การระดมสมอง ระดมความคิด

เริ่มจากนักศึกษาประชุมร่วมกันแบบเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ เริ่มต้นจากการนำเสนอความคิดเห็นที่เป็นมุมมองส่วนตัวต่อการจัดกิจกรรม ใช้ความต้องการและความสามารถเป็นจุดเริ่มต้น นักศึกษาบางกลุ่มนำเสนอให้จัดกิจกรรมกับนักเรียนระดับมัธยมภายในโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา (ฝ่ายมัธยม) เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์สาขาวิชาต่างๆ ในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ นักศึกษาบางกลุ่มนำเสนอให้ไปจัดกิจกรรมกับผู้สูงอายุที่บ้านพักคนชรา ซึ่งในช่วงแรกผู้นำกิจกรรมต้องตั้ง

คำถามนำ เพื่อให้ให้นักศึกษาวิเคราะห์ว่า 1) จุดประสงค์หลักของการทำกิจกรรมคืออะไร และ 2) ประเด็นในการนำเสนอสามารถใช้ศักยภาพของตนเองได้มากที่สุดแล้วหรือไม่ เมื่อเกิดการวิเคราะห์ ประชุม ระดมสมองอีกรอบจึงได้ข้อสรุป คือ การจัดกิจกรรมกับเด็กและเยาวชน เพราะเป็นกลุ่มเป้าหมายที่เข้าถึงได้ง่าย สามารถใช้ทักษะของนักศึกษาในชั้นเรียนได้ดีที่สุด จนกระทั่งกลายเป็นโครงการสื่อสารการแสดงเพื่อเด็กและเยาวชน

2. การคัดเลือกสถานที่

หลังจากกำหนดกลุ่มเป้าหมายแล้ว นักศึกษาจึงช่วยกันจัดหาสถานที่สำหรับจัดกิจกรรม ผู้นำกิจกรรมได้แนะนำให้ไปจัดกิจกรรมในโรงเรียนระดับประถมที่อยู่ใกล้มหาวิทยาลัย แต่นักศึกษามองว่ากระบวนการติดต่อประสานงานค่อนข้างยากเพราะไม่มีข้อมูลที่ใกล้ตัว จนกระทั่งมีนักศึกษาในชั้นเรียนคนหนึ่ง สืบหาข้อมูลในอินเทอร์เน็ตเกี่ยวกับมูลนิธิเด็กที่อยู่ใกล้เคียงมหาวิทยาลัยเพื่อการเดินทางและการทำงานที่สะดวกสบาย จำนวน 2-3 แห่ง นักศึกษาจึงช่วยกันติดต่อประสานงาน ลงพื้นที่ ขอข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์และหน่วยงาน สุดท้ายข้อสรุป คือ มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก (ศูนย์ดวงแข)

3. การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ

เมื่อรูปแบบของการทำงานกลุ่มเริ่มเห็นเป็นรูปเป็นร่างมากขึ้น รายละเอียดของการทำงานซับซ้อนยิ่งขึ้น ภายในกลุ่มนักศึกษาเริ่มมีการวางแผน แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ แต่ยังไม่ชัดเจนมากนัก ผู้นำกิจกรรมจึงใช้ช่วงเวลาในห้องเรียนให้นักศึกษาพูดคุย ประชุม และสรุปหน้าที่การทำงานของแต่ละบุคคล รวมถึงการคัดเลือกผู้นำ กำหนดรูปแบบกิจกรรม รายละเอียดของแต่ละกิจกรรม คัดเลือกผู้รับผิดชอบหลักในแต่ละฝ่ายและแต่ละกิจกรรม และในส่วนนี้จะตรงกับการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในแต่ละฝ่ายของกระบวนการสร้างงานละคร ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับการจัดการแสดงแบบสมัครเล่น ดังที่ ฤทธา (ซูโรมาน) วริศราภริชา (2551, น.14) อธิบายลักษณะของการทำงานดังนี้

“การแสดงแบบสมัครเล่นเป็นลักษณะการทำงานด้วยความสมัครใจ มีได้หวังผลกำไรหรือผลตอบแทนเป็นสำคัญ เป็นการทำงานด้วยความพอใจ หรือเพื่ออุดมการณ์บางประการ หรือเพื่อสนับสนุนการแสดงละครให้ก้าวหน้าต่อไป โดยมักมักเป็นงานของกลุ่มสังคมและ

สมาคมต่างๆ จัดงานแสดงขึ้นตามโอกาสอันควร อาจจะเป็นการแสดงละครหรือการแสดงอื่นๆ เพื่อนำรายได้สมทบทุนกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อสังคม”

โดยประเด็นสำคัญของกระบวนการสร้างละคร คือความสามัคคีเป็นหนึ่งเดียวกัน หน้าที่ของตนเองและปฏิบัติงานให้เต็มที่และดีที่สุด

4. สร้างบทละครเด็ก

การชักถามถึง “เรื่อง” หรือ “บท” ที่จัดแสดงในโครงการสื่อสารการแสดงเพื่อเด็กและเยาวชน ในเบื้องต้นนักศึกษายังไม่ได้มีแนวความคิดเกี่ยวกับการแสดงละครแต่อย่างใด ผู้นำกิจกรรมจึงช่วยนำเสนอและอธิบายลักษณะเด่นและสำคัญของการสร้างสรรค์ละครสำหรับเด็ก ซึ่งมีใจความสำคัญตามที่ กุสุมา เทพรัักษ์ (2550, น.4) ได้อธิบายในเอกสารประกอบการบรรยายวิชาละครและการแสดงสำหรับเด็ก คือ

“ละครเวทีสำหรับเด็ก (Children’s theatre) หมายถึง ผลงานด้านการแสดงที่มีเรื่องราวและการนำเสนอในรูปแบบของละครเวทีในการจัดละครประเภทนี้เพื่อให้เด็กซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน โดยคำนึงถึงวัยและความสนใจของเด็ก เด็กจะได้รับการเรียนรู้บางอย่างตามเจตนาของผู้เขียนบทละคร และจากการสังเกตบทบาทการแสดงของตัวละครดังกล่าว ทั้งนี้ผู้แสดงอาจเป็นเด็กแสดงให้เด็กชม หรือผู้ใหญ่แสดงให้เด็กชมก็ได้ เรื่องราวที่นำมาแสดงส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวจากนิทาน จากเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ หรือเรื่องจริงในชีวิตประจำวัน แต่เน้นเรื่องจินตนาการเป็นสำคัญ”

เมื่อนักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจการจัดแสดงละครสำหรับเด็กแล้วนั้น ผู้นำกิจกรรมจึงมอบหมายให้นักศึกษาทุกคนประชุมกลุ่ม ระดมสมอง นำเสนอแนวความคิดของการวางโครงเรื่อง (Plot) ข้อสรุปที่ได้รับจากการประชุม คือ การเล่าเรื่องจะดึงเอาตัวละครในเทพนิยาย นิทาน การ์ตูน ที่อยู่ในความทรงจำวัยเด็ก โดยที่แต่ละตัวละครนั้นจะสอนและให้ข้อคิดผู้ชมที่มีประเด็นแตกต่างกันออกไป เชื่อมโยงเรื่องราวทั้งหมดด้วยตัวละครเอก คือ เบลล่า เด็กน้อยที่มีนิสัยดื้อ ชอบแกล้งน้อง เห็นแก่ตัว ไม่มีมารยาทกับเพื่อนๆ ชีโมโหร้าย โกรธเกรี้ยว ไม่มีความเมตตา ส่วนแองเจิ้ลซึ่งเป็นตัวละครสำคัญ

ในการดำเนินเรื่อง โดยเป็นผู้พาเบลล่าเข้าสู่โลกของเทพนิยาย นิทาน การ์ตูนเพื่อไปพบกับเหตุการณ์ต่างๆ ในเรื่อง นอกจากนี้ นักศึกษายังได้วางลักษณะตัวละคร (Character) คือ แองเจิ้ล ให้น่าสนใจและขัดแย้งกับความเชื่อเดิมๆ ที่แองเจิ้ลจะต้องเป็นนางฟ้า ผู้น่ารักใจดี มีหน้าตาที่สวยงามเรียบร้อย ในทางกลับกัน แองเจิ้ล ที่นักศึกษาได้สร้างนั้นมีลักษณะคล้ายแม่มด แต่งกายด้วยชุดสีดำเป็นหลัก พูดจาเสียงดัง ไม่น่ารักแสนดีเหมือนภาพลักษณ์ของนางฟ้าเดิมๆ

สำหรับตัวละครที่นักศึกษาเลือกมานำเสนอ มีจำนวนตัวละคร 3 ตัว ได้แก่

1) สโนไวท์ นำเสนอประเด็นเรื่อง “แอบเปิ้ลอาบยาพิษ กับขนมที่เบลล่าชอบไปขโมยเพื่อนๆ มากิน เพราะหากทำให้เพื่อนไม่พอใจบ่อยๆ อาจจะโดนเพื่อนแกล้งกลับคืนด้วยขนมอาบยาพิษ”

2) เจ้าชายอสูร ผู้มีรูปร่างหน้าตาอัปลักษณ์แต่ข้างในเต็มเปี่ยมไปด้วยคุณงามความดี ซึ่งให้ข้อคิดเรื่อง “อย่ามองคนอื่น หรือ ตัดสินคนอื่น ด้วยรูปลักษณ์ภายนอก”

3) ซุปเปอร์แมน ซุปเปอร์ฮีโร่ ที่อยู่ในความทรงจำของเด็กๆ และวัยเด็กของนักศึกษา ที่นำเสนอถึงการช่วยเหลือผู้อื่น และเชื่อมโยงไปสู่ประเด็นเรื่อง “การเป็นฮีโร่ในชีวิตจริง ว่าในชีวิตจริงนั้นคนเราก็คouldเป็นฮีโร่ได้ เช่นการเป็นพี่ที่ดี”

หลังจากที่นักศึกษาวางโครงเรื่องเรียบร้อยแล้ว ผู้นำกิจกรรมจึงเป็นผู้คอยช่วยเหลือในการเขียนบทละครให้เป็นบทพูด เนื่องจากนักศึกษาในกลุ่มนี้ยังขาดทักษะในด้านการเขียนบทละคร เมื่อผู้นำกิจกรรมจัดทำบทเรียบร้อยแล้วจึงเข้าสู่กระบวนการซ้อมต่อไป

5. การซ้อมละคร

ขั้นตอนแรกของการซ้อมละคร คือ การอ่านบทพร้อมกันครั้งแรก (First reading) ในช่วงนี้นักศึกษารู้สึกตื่นเต้นอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากเป็นประสบการณ์ครั้งแรกในการเล่นละครเวที อ่านบทละครเวทีที่นักศึกษาเป็นผู้สร้างสรรค์และวางโครงเรื่องเองทั้งหมด ลำดับต่อไปในการซ้อม คือ การจัดวางตำแหน่งการเคลื่อนไหวของนักแสดง (Blocking rehearsals) ในช่วงแรกๆ นั้น นักศึกษาที่ได้รับภาระหน้าที่เป็นนักแสดง ค่อนข้างเกร็ง ประหม่า กับการจดจำตำแหน่งการเคลื่อนไหว และบทพูด ซึ่งผู้นำกิจกรรมที่กำลังทำหน้าที่เป็นผู้นำกำกับการแสดง (และอาจารย์ผู้สอนในรายวิชาการแสดงเพื่อธุรกิจบันเทิง) จึงต้องหาเทคนิควิธีการช่วยเหลือนักแสดงในรูปแบบของแบบ

ฝึกหัดเชิงปฏิบัติ โดยอาศัยการกำหนดทิศทางการเคลื่อนไหว การฝึกซ้อมบ่อยครั้ง การไม่ถือบัพท้อมแล้วให้ทีมงานช่วยบอกบัพท้อมนักแสดงจำไม่ได้ การใช้อุปกรณ์ประกอบฉาก (Props) ให้สัมพันธ์กับการแสดง

นอกจากนั้นผู้นำกิจกรรมให้คำแนะนำในการจำบทพูดกับนักแสดง ตามที่ ฌญพล ปัญญาโสภณ (2552, น.37) ได้ให้คำแนะนำดังนี้

1) วางกระดาษหรือไม้บรรทัดปิดบทไว้ เปิดดูเท่าที่จำเป็นและนักแสดงพยายามจำคำพูดให้ได้

2) การจำบทให้จำทีละเล็กทีละน้อย หลังจากจำบทได้ครึ่งหน้า ให้กลับไปทวนบทใหม่ตั้งแต่ต้น

3) พยายามให้คำพูดในบทแก่นักแสดงที่แสดงร่วมกัน ไม่ใช่ให้คนเดียวแค่การกระทำ เพราะนักแสดงที่แสดงร่วมกันบางคนเริ่มจำคำบางคำที่นักแสดงอีกคนพูดอยู่

4) ให้นักแสดงที่แสดงร่วมกันบันทึกบทคำพูดของเขาให้แก่เรา แล้วเราเปิดฟังเพื่อฝึกไปกับเสียงของบท ในกรณีที่ไม่มีเวลาเพียงพอ ขณะที่นักแสดงคนนั้นไม่อยู่ แต่การฝึกกับนักแสดงด้วยกันจะดีกว่า

5) พยายามจำบทจากคำพูดหรือสิ่งที่ตัวละครต้องการเสนอความคิด ความตั้งใจของตัวละครดีกว่าการจำเป็นคำๆ

6) ทุกครั้งที่ท่องจำบท ให้ทวนของเก่าที่เคยจำมาแล้วด้วย

คำแนะนำในการจำบทพูดเป็นเพียงแค่ส่วนหนึ่งของการทำหน้าที่ผู้นำกิจกรรม ยังมีภาระหน้าที่ในการควบคุมดูแลการแสดงละครเด็กเรื่องนี้ให้ออกมาสมบูรณ์แบบมากที่สุด ผู้นำกิจกรรมจึงต้องใช้เทคนิคฝึกการแสดงให้กับนักศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะการแสดงให้ดีขึ้น โดยที่ผู้นำกิจกรรมจะเน้นด้านสมาธิ การรับ-ส่งของนักแสดง การผ่อนคลายร่างกาย การรับรู้ทางความรู้สึก การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และพลังในการแสดง

ขั้นตอนการซ้อมละครสำหรับผู้นำกิจกรรมถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในการสร้างความสัมพันธ์กลุ่มของนักศึกษาเนื่องจากระยะเวลาในการทำกิจกรรมนั้นค่อนข้างนานที่สุด ทำให้นักศึกษาสามารถเรียนรู้ ปรับเปลี่ยนตนเอง รวมทั้งการทำลายกำแพงที่แต่ละคนได้ตั้งเอาไว้ในช่วงต้นภาคเรียน นักศึกษาบางคนเลือกที่จะเป็นผู้นำ เพื่อการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการซ้อมละคร นักศึกษาบางคนเลือกที่จะเป็นผู้ตามที่ดี

ไม่นำปัญหาเข้ามาเพิ่มเติม รวมทั้งนักศึกษาบางคนยอมรับผิดที่ทำให้เกิดอุปสรรคในการทำงาน จึงเอ่ยคำ “ขอโทษ” กับเพื่อนร่วมชั้นเรียน นักศึกษาเกิดการยอมรับและเปิดใจ ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่ดีประการหนึ่งของการเป็นนักแสดง เพราะหากนักแสดงยังไม่เปิดรับยอมรับ อุปนิสัยตนเองและผู้อื่นได้ นักแสดงคนนั้นก็ไม่สามารถที่จะสวมบทบาทเป็นตัวละครได้ นักศึกษาในชั้นเรียนเกิดการเรียนรู้โดยที่ผู้นำกิจกรรมได้แต่เฝ้ามองวิธีการดำเนินการ และการแก้ไขปัญหา ซึ่งบางสถานการณ์ผู้นำกิจกรรมอาจจะต้องให้คำแนะนำบ้าง เพื่อไม่ให้กลุ่มนักศึกษาหลงทาง อาจะนำไปสู่การทำงานที่ผิดพลาดซ้ำลงไปอีก

นอกจากการทำงานในเบื้องหน้าที่เกี่ยวข้องกับนักแสดง ยังมีภาระงานที่ทำความคู่พร้อมกับการซ้อมละคร คือ การทำงานเบื้องหลัง เช่น การทำงานของทีมงานฝ่ายเครื่องแต่งกาย และทีมงานฝ่ายฉาก นักศึกษาที่ได้รับภาระหน้าที่นี้ต่างทำงานด้วยความจริงจังและเต็มที่ เพราะเป็นการเลือกทำงานในตำแหน่งหน้าที่ที่ตนเองให้ความสนใจและท้าทาย เพียงแต่ในบางครั้งนักศึกษาอาจจะหลงลืม ขาดตกบกพร่องในรายละเอียดไปบ้าง ขาดประสบการณ์ในการทำงานจริงไปบ้าง ผู้นำกิจกรรมจึงใช้วิธี “ปล่อย” ให้เกิดการทดลองทำเกิดขึ้น หากผิดก็ลองปรับเปลี่ยนขั้นตอน วิธีการ รูปแบบกันเอง ซึ่งผลงานในภาพรวมที่ออกมา นั้น อยู่ในเกณฑ์ที่ดีตามกำลังและศักยภาพของนักศึกษา

6. จัดกิจกรรมดนตรี กิจกรรมนันทนาการ และการฝึกซ้อม

สำหรับกิจกรรมหรือโครงการนี้ยังไม่ได้มีแค่การแสดงละครเด็กเท่านั้น นักศึกษาต่างนำเสนอแนวความคิดว่า ควรมีการแสดงดนตรีเข้ามาด้วยเพื่อสร้างความบันเทิงสนุกสนาน เพลิดเพลินให้กับเด็กๆ ในมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก (ศูนย์ดวงแข) รวมทั้งนักศึกษาในชั้นเรียนจำนวนหนึ่งมีความสามารถในด้านดนตรีและการขับร้อง ซึ่งการฝึกซ้อมและการคัดเลือกเพลงนั้น นักศึกษาจัดทำเองทั้งหมด โดยที่ผู้นำกิจกรรมไม่ต้องให้คำแนะนำเพิ่มเติม เพียงแค่นักศึกษามาแจ้งถึงผลสรุปว่าบทเพลงที่เลือกมานั้นมีเพลงอะไรบ้าง และซ้อมการแสดงดนตรีให้ผู้นำกิจกรรมชมเพื่อขอคำแนะนำจากผู้นำกิจกรรม รวมทั้งกลุ่มนักศึกษาได้เสนอแนะและสร้างสรรค์กิจกรรมนันทนาการประเภทเกมส์ เพื่อให้การจัดกิจกรรมโครงการสื่อสารการแสดงเพื่อเด็กและเยาวชนสมบูรณ์แบบมากยิ่งขึ้น

7. การจัดกิจกรรม โครงการสื่อสารการแสดงเพื่อเด็กและเยาวชน

กิจกรรมดังกล่าวจัดขึ้นในวันเสาร์ที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2556 ณ มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก (ศูนย์ดวงแข) นักศึกษาต่างพากันตื่นเต้น ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตั้งแต่จัดเตรียมสถานที่ ติดตั้งฉาก เครื่องเสียง สิ่งของบริจาค แต่งหน้า-ทำผม เมื่อเด็กๆ ในชุมชนเข้ามาในบริเวณมูลนิธิ ต่างก็เข้าไปพูดคุย ทำความรู้จักสร้างความคุ้นเคยกับเด็กๆ เพื่อให้การจัดทำกิจกรรมประสบความสำเร็จมากที่สุด เกิดการละลายพฤติกรรมซึ่งกันและกัน เมื่อกิจกรรมเริ่มต้นอย่างเป็นทางการทำให้นักกิจกรรมสัมผัสได้ถึงพลังของนักศึกษาที่เต็มไปด้วยแรงปรารถนาที่จะมอบความสุข รอยยิ้มความสนุกสนาน เพลิดเพลินให้กับเด็กๆ บางคนช่วยร้องเพลง บางคนช่วยปรบมือให้เข้ากับจังหวะ บางคนช่วยดูแลเด็กๆ บางคนช่วยเตรียมอุปกรณ์สำหรับการเล่นเกมส์ ความสามัคคี การช่วยเหลือซึ่งกันและกันกำลังเกิดขึ้นโดยที่นักศึกษาเหล่านี้ไม่รู้ตัว รู้ตัวอีกครั้งเมื่อการจัดกิจกรรมทั้งหมดจบสิ้นลง ผู้ชม (เด็ก) มีความสุข มีรอยยิ้มบนใบหน้าทุกคน นักศึกษาได้วัดประเมินผลจากผู้ชม (เด็ก) ที่เข้าร่วมร่วมกิจกรรม โดยให้ผู้ชมทำแบบสอบถามประเมินความพึงพอใจ เลือกตัวละครที่ชื่นชอบจากการแสดง รวมทั้งให้ผู้ชมวาดรูปภาพประกอบความคิดจากความประทับใจในการจัดกิจกรรมครั้งนี้ ซึ่งผลประเมินความพึงพอใจอยู่ในระดับดีมาก ตัวละครที่ชื่นชอบส่วนใหญ่ คือ เบลล่า (ตัวละครเอกของเรื่อง) และแม่เมด (ตัวละครเอกของเรื่องที่ลักษณะภายนอกอาจจะดูน่ากลัวแต่แท้จริงแล้วเป็นผู้ที่มีจิตใจดี รูปภาพที่วาดประกอบส่วนใหญ่จะเป็นตัวละครที่ผู้ชมชื่นชอบ นักศึกษาที่ร่วมทำกิจกรรมในวันนี้เมื่อเสร็จกิจกรรมได้มองเห็นและเข้าใจถึงกระบวนการทำงานร่วมกัน พลังของกลุ่มเป็นสำคัญของการทำงานกำแพงที่เคยมีได้พลั่งทลายลง ความคิดสร้างสรรค์ ความกล้าแสดงออกเข้ามาโดยไม่รู้ตัว

8. การวัดและการประเมินผล

เพื่อเน้นย้ำอีกครั้งหนึ่งว่า สิ่งที่ผู้่นักกิจกรรมมองเห็นถึงความเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นจริง ผู้นำกิจกรรมจึงให้นักศึกษาในชั้นเรียนทุกคน ทำแบบสอบถาม รวมทั้งขอข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ซึ่งร้อยละ 80 มีความคิดเห็นว่า ตนเองได้พัฒนาทักษะทางด้านการแสดงมากขึ้น มีความกล้าแสดงออกมากยิ่งขึ้น แต่บางคนประมาณ ร้อยละ 20 มีความคิดเห็นว่า ตนเองยังไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเท่าที่ควร แต่สิ่งที่นักศึกษาทุกคนแสดงความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันประมาณ ร้อยละ 90 คือ นักศึกษาได้เรียนรู้ รู้จักเพื่อนร่วมชั้นเรียนมากยิ่งขึ้น เปิดใจและยอมรับเพื่อนใหม่

ภาพที่ 1 การจัดกิจกรรมโครงการสื่อสารการแสดงเพื่อเด็กและเยาวชน
ณ มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก (ศูนย์ดวงแข) ของนักศึกษาและคณาจารย์
ในรายวิชาการแสดงเพื่อธุรกิจบันเทิงและรายวิชาการกำกับการแสดงเพื่อธุรกิจบันเทิง
(มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. สาขาวิชาการโฆษณาและธุรกิจบันเทิง, ผู้ถ่ายภาพ, 2556)

ประโยชน์ที่ได้รับแฝง แน่นนอนว่าการจัดทำโครงการนี้ได้ให้ประโยชน์กับนักศึกษาในชั้นเรียนตามที่ได้กล่าวมาทั้งหมดแล้วนั้น ผู้นำกิจกรรมยังได้มองเห็นถึงความโอ้อ้อมอารี น้ำใจที่ดีของนักศึกษาต่อเด็กๆ ในมูลนิธิที่ด้อยโอกาสกว่า มีสังคมรูปแบบการดำรงชีวิตที่ย่ำแย่กว่า สามารถสร้างพลังและคุณค่าของการดำเนินชีวิตให้กับนักศึกษาได้มากขึ้น นอกจากนี้ นักศึกษาสามารถเข้าใจ เรียนรู้และค้นพบว่า ตนเองมีเครื่องมือหนึ่งที่สามารถช่วยเหลือ พัฒนา สร้างสรรค์สังคมให้ดีขึ้น โดยใช้เครื่องมือทางด้านสื่อสารการแสดงต่อยอดทางความคิดและการนำไปใช้ ตามที่ สุกัญญา สมไพฑูรย์ และ ชันปกรณ์ แสงจันทร์ (2553, 51-52) ได้อธิบายเอาไว้ในหนังสือ “ละครชุมชน” ดังนี้

“ส่วนประเภทที่กำลังเกิดขึ้นเป็นอย่างมากก็คือ การนำกระบวนการละครเพื่อการพัฒนา มาใช้กับชุมชน โดยกลุ่มปัญญาชนจากในเมืองที่เป็นศิลปินนักแสดงได้นำกระบวนการละครในรูปแบบของการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการหรือ Workshop มาฝึกสอนให้กับคนในชุมชน โดยเฉพาะ “เด็กและเยาวชน” เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายนี้มีกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาตนเองและสามารถนำเสนอเรื่องราวในสังคมมานำเสนอหรือตีแผ่ในรูป

ของการแสดงละคร และนำการแสดงเหล่านี้ออกแสดงในชุมชน เพื่อให้ผู้ชมซึ่งเป็นพ่อแม่ ผู้ปกครอง เพื่อน และสมาชิกในชุมชน ได้เห็นถึงปัญหาของชุมชนในด้านต่างๆ อาทิ ปัญหา โสเภณี ปัญหาโรคเอดส์ ปัญหายาเสพติด เป็นต้น และช่วยกันคิดแก้ไขปัญหานี้”

ขั้นตอนของการต่อยอดสู่งานละครเพื่อการพัฒนาหรือละครชุมชน ผู้นำกิจกรรม ในบทบาทของอาจารย์ผู้สอนอาจจะไปใช้ในภาคเรียนอื่นๆไป หรือในโอกาสต่อไป เพื่อให้ให้นักศึกษาในสาขาวิชาเข้าใจมิติของการสื่อสารการแสดงมากยิ่งขึ้น เพราะงานธุรกิจ บันเทิงมีมุมมองที่ซับซ้อนมากกว่ามุ่งให้ความบันเทิงแต่สามารถนำไปประยุกต์ให้กับเข้า สถานการณ์อื่นๆได้ รวมทั้งผลของการทำกิจกรรม สร้างเสริมการเรียนรู้กับนักศึกษาใน ชั้นเรียนในรายวิชาการแสดงเพื่อธุรกิจบันเทิงด้วยการนำ “กลไกของละคร” มาใช้เพื่อสร้าง ประสบการณ์ร่วมที่แทรกซึมอยู่ในความทรงจำ ตามคำกล่าวของเอดวิน วิลสัน (Wilson, 1997, p.19) กล่าวไว้ในหนังสือ “The theatre experience” ว่า

“For the audience, theatre is a group experience. By contrast, certain other arts—such as painting, sculpture, literature—provide solitary experiences. The viewer or reader contemplates the work alone, at her or his own pace. This is true even in at museum: although many people may flock to look a single painting and are with each other, they respond as individuals, one by one. In the other performing arts, however, including theatre, the group experience is indispensable. The performing arts share this trait with other communal events such as religious services, spectator sports, and celebrations.”

บทสรุป

ตั้งแต่จุดเริ่มต้นของการจัดทำกิจกรรมในชั้นเรียน จนกลายเป็นหนึ่งโครงการ ในสาขาวิชาการโฆษณาและธุรกิจบันเทิง อาจจะมีอุปสรรคปัญหาในการทำงานที่เกิดขึ้นกับนักศึกษาเพราะกิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมแรกๆ ที่นักศึกษาได้ทดลองและลงมือ

ปฏิบัติเองตั้งแต่ต้นจนจบ สร้างความไม่คุ้นชินให้กับนักศึกษา อาจจะเพิ่มภาระหน้าที่ความรับผิดชอบที่มากขึ้นนอกจากการเรียน-การสอนในห้องเรียน ภายในคาบเรียนเพียงแค่ผู้นำกิจกรรมประทับประคอง ช่วยผลักดันกิจกรรม โครงการให้บรรลุผ่านไป ด้วยดี ความภาคภูมิใจจะบังเกิดแก่นักศึกษาทุกคน และสิ่งที่มีคุณค่าอื่นๆจะกำเนิดตามมาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กฤษรา (ซูโรมาน) วริศราภุริชา. (2551). **งานฉากละคร 1.** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ วี.พรีนท์ (1991).
- กุสุมา เทพรักษ์. (2550). **เอกสารประกอบการบรรยายวิชาละครและการแสดงสำหรับเด็ก.** กรุงเทพฯ : สาขาวิชาศิลปการละคร คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ณัฐพล ปิญญโสภณ. (2552). **การแสดง (Acting).** ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- พริตต์ ดำรุง. (2550). **การละครสำหรับเยาวชน.** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2557). **ละครประยุกต์การใช้ละครเพื่อการพัฒนา.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุกัญญา สมไพบูลย์ และชันปการ แสงจันทร์. (2553). **ละครชุมชน.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จรัสนิทวงศ์การพิมพ์.
- Wilson, E. 1997. **The Theatre Experience.** New York : McxGraw-Hill.